

УДК 351: 303.094.6

doi:10.15421/151635

Форсайт як технологія проектування майбутнього: новітні механізми взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства

С.А. КВІТКА

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
Дніпро, Україна

Авторське резюме

У статті досліджуються теоретичні підходи до технології Форсайту та можливості її використання у посиленні взаємодії органів публічної влади, структур бізнесу та громадських інституцій щодо проектування майбутнього та організації спільних дій для його досягнення. Визначення форматів та механізмів стратегічного прогнозування є актуальною темою для України в умовах структурної суспільно-політичної та соціально-економічної кризи. Автор звертає особливу увагу на можливості поєднання зусиль різних секторів суспільства на регіональному та місцевому рівнях, що також є актуальним питанням з огляду на проблеми розвитку територій. У статті стверджується, що взаємодія влади, бізнесу та громадянського суспільства у реалізації Форсайт-проектів може вплинути на стратегічне планування розвитку територій і при цьому забезпечити прозору взаємодію громадськості, бізнесу та влади, поєднати зусилля всіх зацікавлених сторін (stakeholders). У будь-якому випадку взаємна дія всіх секторів суспільства дасть потужний поштовх досягненню позитивних цілей майбутнього і в економіці, і в публічній політиці, і в соціально-гуманітарній сфері. Автор також розглядає конкретні механізми та методи реалізації Форсайт-проектів, що використовуються у передових країнах, та можливості їх застосування в Україні.

Ключові слова: форсайт в Україні; публічна влада; бізнес; громадянське суспільство; експертні методи прогнозування; метод Дельфі; експертні панелі

Foresight as the design technology of the future: the latest mechanisms of interaction of public authorities, business and civil companies

S.A. KVITKA

Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National
academy of public administration, office of the President of Ukraine,
Dnipro, Ukraine

Abstract

The article examines theoretical approaches to technology foresight and the possibility of its use to strengthen the cooperation of public authorities, business structures and public institutions on the design of the future and joint action to achieve it.. The definition of the formats and mechanisms of strategic forecasting is a relevant topic for Ukraine in terms of structural socio-political and socio-economic crisis. The author pays special attention to the possibilities of combining efforts of different sectors of society at the regional and local levels, which is also a topical issue, given the problems of territorial development. The article argues that the interaction of government, business and civil society in the implementation of foresight projects may affect the strategic planning of development of territories and ensure transparent interaction between the public, business and government, to unite efforts of all interested parties (stakeholders). In any case,

© С.А. Квітка, 2016

the mutual action of all sectors of society will provide a powerful impetus to the achievement of the positive goals of the future and the economy, and public policy and in the socio-humanitarian sphere.

The author also examines the specific mechanisms and methods of implementing foresight projects used in advanced countries, and the possibility of their application in Ukraine.

The article concludes that Foresight as a modern technology of designing and programming of the future has the necessary methods and instrument to create policies and projects for socio-economic development of regions and communities, and the whole of Ukraine on the basis of the synergy and resources of stakeholders - the three sectors of society - government, business and civil society. The use of this technology can open new opportunities of state management in the achievement in the Ukrainian society of political consensus on the future direction of development of the country.

Meanwhile, Foresight progress in academia is slow, and in practical terms, the number of foresight projects in Ukraine is insignificant and has no significant impact. This becomes an additional factor in the preservation of stagnation in all spheres of society and prevent any real strategic planning of development of regions and communities in Ukraine. Still, in thier view, there is reason to hope that foresight can be claimed by the government authorities, business and civil society. Hope - because the future will come definitely and it is impossible to prevent it.

Key words: foresight in Ukraine; public authorities; business; civil society; the expert methods of forecasting; Delphi method; expert panels

Форсайт как технология проектирования будущего: новейшие механизмы взаимодействия публичной власти, бизнеса и гражданского общества

С.А. КВИТКА

Днепропетровский региональный институт государственного управления
Национальной академии государственного управления при Президенте Украины,
Днепр, Украина

Авторское резюме

В статье исследуются теоретические подходы к технологии Форсайта и возможности ее использования в усилении взаимодействия органов публичной власти, структур бизнеса и общественных институтов по проектированию будущего и организации совместных действий для его достижения. Определение форматов и механизмов стратегического прогнозирования является актуальной темой для Украины в условиях структурного общественно-политического и социально-экономического кризиса. Автор обращает особое внимание на возможности объединения усилий разных секторов общества на региональном и местном уровнях, что также является актуальным вопросом, учитывая проблемы развития территорий. В статье утверждается, что взаимодействие власти, бизнеса и гражданского общества в реализации Форсайт-проектов может повлиять на стратегическое планирование развития территорий и при этом обеспечить прозрачное взаимодействие общественности, бизнеса и власти, объединить усилия всех заинтересованных сторон (stakeholders). В любом случае взаимное действие всех секторов общества предоставит мощный толчок достижению позитивных целей будущего и в экономике, и в публичной политике, и в социально-гуманитарной сфере. Автор также рассматривает конкретные механизмы и методы реализации Форсайт-проектов, используемых в передовых странах, и возможности их применения в Украине.

Ключевые слова: форсайт в Украине; публичная власть; бизнес; гражданское общество; экспертные методы прогнозирования; метод Дельфи; экспертные панели

Постановка проблеми. Уявлення про майбутнє як для окремої людини так і для всього людства не менш важливе ніж уявлення про своє минуле. Як з цього приводу вдало висловився відомий американський дослідник Ч.Кеттерінг: «Я цікавлюсь майбутнім тому, що збираюся провести там всю решту свого життя» [17].

Пізнання майбутнього набувало у різні історичні епохи різні форми, розвиваючись від стародавніх пророцтв до футурології ХХ століття та наукової прогностики ХХІ століття. Форсайт (від англ. Foresight — погляд у майбутнє, передбачення) поєднавши у собі найкращі здобутки прогнозування та стратегічного планування став на сьогодні однією з найефективніших технологій проектування розвитку суспільства виходячи, при цьому не з минулого, а з майбутнього.

Перші спроби реалізації Форсайт-проектів в Україні були не зовсім вдалі або не помічені та не затребувані. Але вони таки відбулись, за що велика подяка першопроходцям. Таким чином, створено підґрунтя для того, щоби продовжувати цю справу в Україні, аналізувати помилки, пропонувати нові підходи, активніше впроваджувати Форсайт у практику державного управління та місцевого самоврядування.

Аналіз публікацій і досліджень. З початком ХХІ століття тематика Форсайту активно увійшла у наукові розробки дослідників проблем прогнозування та планування на теренах колишнього СРСР. До того часу вклад у розвиток теорії Форсайту вносили виключно закордонні фахівці, такі як Т. Suosa, М. Keenan, Р. Popper, І. Miles, М. Butter, В. Nabegger та інші.

При цьому слід відзначити що це були не тільки європейські та північно-американські вчені, але й представники Японії та інших країн південно-східної Азії.

Активно розвивається Форсайт у Росії на базі університету «Вища школа економіки», де працюють відомі у цій сфері фахівці, такі як В. Третьяк, Л. Гохберг, А. Ридченко, М. Бойкова,

М. Салазкын, С. Попов, В.Калиничев, Н. Шелюбська, Л. Гайнутдынова та інші. Також регулярно виходить наукове видання «Форсайт», де висвітлюється, зокрема, і практичний досвід впровадження Форсайту в Росії (ISSN 1995-459X) [8].

Технологія Форсайту ще тільки починає використовуватись в Україні, але з кожним роком стає все більш популярною й очікуваною. У фахових виданнях все частіше можна знайти дослідження на цю тему. Вони стосуються як «класичної» для Форсайту проблематики науково-технологічного прогресу [3;4;6], так і питань застосування Форсайту на рівні регіонів та громад [1, 9,10].

Вже здійснювались спроби проведення Форсайтів окремих сфер життєдіяльності українського суспільства [5,11]. Цікаві дослідження продемонстрували ентузіазм та високий інтелектуальний рівень авторів, але не розкривали технологічну та методологічну сторону Форсайт-проектів.

У 2015 році було проведено загальнонаціональний Форсайт економіки України, який, на наш погляд, є вчасним і вдалим прикладом використання цієї технології [12]. Але, на жаль не маємо інформації, чи було це ґрунтовне дослідження доведено до керівництва країни і яким чином будуть враховані визначені у ньому сценарії (позитивні і негативні) розвитку українського суспільства.

Метою дослідження є визначення основних сучасних підходів до Форсайту, технологій та методів його реалізації, в тому числі на рівні регіонів та громад.

Виклад основного матеріалу. Вперше термін «foresight» вжив письменник-фантаст Герберт Уеллс у 1930 р. Виступаючи на BBC він запропонував ввести особливу спеціальність - «професор передбачення», який, подібно історика, буде аналізувати і знаходити застосування майбутнім технологічним відкриттям [21].

Вже як технологія практичного застосування обґрунтованого передбачення, Форсайт був розроблений і застосований у 1950-ті роки в американській

корпорації RAND, де вирішувалися завдання визначення перспективних військових технологій. Зіткнувшись з недостатністю традиційних прогностичних методів (кількісні моделі, екстраполяція існуючих тенденцій тощо), фахівці RAND розробили метод Дельфі, який став основою Форсайт-досліджень. З 1970-х років Форсайти науково-технічного прогресу почали проводитися за кордоном і на загальнонаціональному рівні. Численні приклади проведення Форсайтів дають усі передові країни Європи, США та Південно-Східної Азії [2;16;19].

Форсайт поступово став одним з найбільш ефективних інструментів інноваційної організації суспільства. Із 90-х років минулого століття Форсайт широко застосовується в передових країнах у державному управлінні, а також при розробці стратегій, проектів і програм регіонального та місцевого самоврядування [14].

Як і будь-яке нове поняття, яке ще тільки «вбудовується» в систему уявлень про розвиток суспільства, Форсайт має багато визначень. Щоб краще уявити собі різне та спільне у підходах до Форсайта, нижче наводяться, на наш погляд, найбільш характерні погляди різних вчених та наукових інституцій на цю проектно-прогностичну технологію.

Бен Мартін (SPRU, University of Sussex): Форсайт – це систематичні спроби оцінити довгострокові перспективи науки, технологій, економіки та суспільства, щоб визначити стратегічні напрями досліджень і нові технології, здатні принести найбільші соціально-економічні блага.

EU FOREN Guide - Форсайт - це систематичний, спільний процес побудови бачення майбутнього, націлений на підвищення якості прийнятих у цей момент рішень і прискорення спільних дій. Ідеологія форсайта походить від конвергенції тенденцій сучасних розробок в сфері політичного аналізу, стратегічного аналізу та прогнозування.

ForTech - Форсайт - це природна людська діяльність, яка, насправді, завжди виконувалася і окремими

людьми, і компаніями. Тим не менш, зараз вона формалізована в ефективну методичку і застосовується урядами, регіонами й іншими суб'єктами стратегування для формування рамок у науці і практиці. Технологія Форсайта дозволяє враховувати довгострокові наслідки і можливості в прийнятті рішень. Форсайт може бути використаний для розробки стратегій і довгострокового планування розвитку регіонів, муніципалітетів та інших видів територіальних утворень.

UNIDO - Форсайт – сценарне прогнозування соціально-економічного розвитку: можливі варіанти розвитку – економіки, промисловості, суспільства – у 10-20-річній перспективі.

CORDIS - Прогнозування, оцінка технологій, дослідження майбутнього і інші форми Форсайта - це спроба визначити довгострокові тренди і скоординувати на їх основі прийняття рішень. Форсайт в останні роки найбільш активно застосовувався в Європі для виділення пріоритетів сучасних досліджень на основі базових сценаріїв розвитку науки, технології, суспільства та економіки [13].

Л.М. Гохберг (Форсайт-центр ИСИЭЗ НДУ ВШЕ) цілком слушно відзначає, що Форсайт – це система методів експертної оцінки довгострокових перспектив інноваційного розвитку, виявлення технологічних проривів, здатних найбільш позитивно впливати на економіку і суспільство [15].

Виходячи з вищенаведеного, можна визначити дещо спільне у цих точках зору, а саме те, що Форсайт це процес, метою якого є визначення можливого майбутнього, створення його бажаного образу та визначення стратегій його досягнення. Більшість теоретиків та практиків Форсайта розглядають його як своєрідну комбінацію «продукту» (прогнози, сценарії, пріоритети) і «процесу» (встановлення зв'язків між усіма зацікавленими сторонами), що сприяє не тільки дослідженню майбутнього, але й досягненню консенсусу у суспільстві на базі планомірного діалогу між політиками, громадськістю, експертами, бізнесменами.

На наш погляд, Форсайт можна визначити, як спеціальну технологію формування пріоритетів розвитку різних сфер життя суспільства з метою мобілізації максимально великої кількості учасників для досягнення якісно нових результатів у розвитку країни, регіону, громади.

Слід також відзначити, що з точки зору організації дослідження, Форсайт являє собою складну поетапну та багатаспектну взаємодію експертних груп, які представляють різні сфери діяльності. У підсумку цієї роботи мають бути відібрані стратегічні пріоритети розвитку суспільної або бізнесової структури, які засновані на інноваціях, і спрямовані на підвищення їх конкурентоспроможності.

Такий комплексний характер є важливою перевагою Форсайта в порівнянні з традиційними методами соціально-економічного передбачення та прогнозування. Це стосується, по-перше, того, що він передбачає участь багатьох зацікавлених осіб - представників різних верств суспільства (stakeholders) не тільки у формуванні картини майбутнього, але і їх залучення до активних дій щодо реалізації ними ж передбачуваних змін.

Ще раз підкреслимо, оскільки це дуже важливо, що метою Форсайта є не тільки підготовка «аналітичного прогнозу» за найбільш проблемними напрямками, детальних сценаріїв або ретельно вивірених економічних моделей, але й докладання зусиль для того, щоб об'єднати зусилля основних учасників процесу змін, створити для них умови для консолідації та спільних дій на вищезгаданого.

По-друге. Не менш важливою складовою Форсайта є створення мереж висококваліфікованих і зацікавлених у діях по його реалізації експертів-учасників. Саме ці мережі експертів, що складаються з представників влади, бізнесу, громадських інституцій і науковців в змозі сформулювати адекватну відповідь на політичні, економічні, соціальні та інші актуальні виклики. Як учасники процесу, вони мають необхідне передчуття щодо заходів попереджувального

впливу і готові усвідомлено застосовувати наявні в їх розпорядженні ресурси.

По-третє. Форсайт, як уже відзначалось, це не метод, а технологія, яка вбирає у себе методи, розроблені в рамках різних наукових напрямків. Це сукупність інструментів, що дозволяють активно передбачати проблеми майбутнього та впливати на нього за допомогою узгодження партикулярних інтересів різних верств суспільства. При цьому Форсайт не тільки сукупність методів передбачення, але й особлива організаційна технологія, що виражається у значно більш комплексному підході, ніж традиційне прогнозування.

Прогнози, як правило, формуються вузьким колом експертів і в більшості випадків асоціюються з передбаченнями малокерованих подій. У рамках же Форсайту мова йде про оцінку можливих перспектив інноваційного розвитку, пов'язаних з прогресом науки і техніки. При цьому окреслюються можливі технологічні горизонти, які можуть бути досягнуті при вкладенні певних коштів і організації систематичної роботи, а також ймовірні ефекти для розвитку країни, регіону чи громади. На відміну від прогнозів, Форсайт завжди передбачає участь шляхом проведення інтенсивних взаємних обговорень, багатьох експертів з усіх сфер діяльності, в тій чи іншій мірі пов'язаних з тематикою конкретного Форсайт-проекту, а іноді і проведення опитувань певних груп населення (жителів регіону, мешканців міста, студентської молоді тощо), прямо зацікавлених у вирішенні проблем, що досліджуються в рамках проекту.

По-четверте. Ще однією відмінністю Форсайта від традиційних прогнозів є його націленість на розробку практичних заходів по наближенню обраних стратегічних орієнтирів. Тому в передових країнах світу саме на основі проведених Форсайтів розробляються довгострокові стратегії розвитку економіки, науки, технологій, що націлені на підвищення конкурентоспроможності та максимально ефективного розвитку соціально-економічної сфери. При цьому,

підкреслимо ще раз, особлива увага приділяється досягненню консенсусу між основними «гравцями» по найважливіших стратегічних напрямках розвитку шляхом організації їх постійного діалогу (в рамках панелей експертів, робочих груп, семінарів, конференцій тощо). Саме таким чином Форсайт дозволяє визначити узгоджені варіанти можливого майбутнього, які можуть наступити при виконанні певних умов: правильного визначення сценаріїв розвитку, досягнення консенсусу щодо вибору того чи іншого прийняттого сценарію, проведення заходів щодо його реалізації і т. і. [18]. Форсайт також може бути таким собі засобом вибраковування, який дозволяє подолати досить поширену в наш час безвідповідальність стосовно майбутнього. Багато хто хоче знати майбутнє, але не всі готові брати за нього відповідальність. Тому у Форсайті, в кінцевому підсумку, важливий не тільки результат, але й процес його отримання. Саме в концентрації зусиль учасників процесу перетворень, в узгодженості їх дій передбачення перетворюються на активні елементи формування майбутнього.

Методологія кожного конкретного Форсайта завжди визначається виходячи з завдань проекту і сфери його застосування. Набір методів та інструментів, що використовуються у Форсайті, численний і різноманітний. З одного боку знаходяться методи кількісної оцінки існуючих тенденцій та їх наслідків, зазвичай з використанням спеціально розроблених моделей і комп'ютерних засобів. З іншого боку, і це найбільша група, методи, що ґрунтуються на знаннях експертів, на розробці спеціальних процедур і прийомів роботи з експертами. По суті Форсайт являє собою систему методів експертної оцінки стратегічних напрямів соціально-економічного та інноваційного розвитку, виявлення технологічних проривів, здатних вплинути на розвиток суспільства в середньо - і довгостроковій перспективі [20]. До числа найбільш розповсюджених з них можна віднести: метод Дельфі, визначення критичних технологій, розробка сценаріїв, експертні панелі.

Метод Дельфі найпоширеніший з методів Форсайта. Він був розроблений О. Helmer, N. Dalkey та N. Resche в 1950-60 роках у РЕНД-корпорації при дослідженні перспектив розвитку військового комплексу, а в 70-х він уже був вже використаний у технологічному прогнозуванні і корпоративному стратегічному плануванні.

Головна відмінність цього методу від звичайних опитувань експертів полягає в тому, щоб забезпечити зворотний зв'язок з аналітиками. Метод Дельфі передбачає не разове опитування, а, як мінімум, дві ітерації опитування однієї і тієї ж групи експертів (для класичного варіанта Дельфі характерно від 3 до 8 ітерацій). У наступних турах крім того ж набору запитань, респондентам надаються узагальнені результати опитувань, отримані на попередніх етапах. В ідеальному варіанті експерти повинні отримати інформацію про те, чим обґрунтовані ті чи інші судження, особливо якщо це крайні або неординарні думки. Таким чином, зворотний зв'язок з респондентами та надання їм можливості відповідно скоригувати їхні оцінки здійснюється з метою стимулювання об'єктивної інформацією та дозволяє показати кожному окремому експерту, наскільки їхні оцінки та очікування відрізняються від оцінок інших експертів. Крім того, анонімність опитувань покликана знизити вплив найбільш активних або авторитетних експертів на індивідуальні оцінки інших членів панелі.

Критичні технології. Термін «критичні технології» («critical technologies») бере свій початок від так званих критичних матеріалів. У середині ХХ століття так називали устаткування та сировину, що не вироблялись у США, але були необхідні для ефективного функціонування збройних сил. Вважалося, що вкраїні мав бути п'ятирічний запас таких критичних матеріалів на випадок можливих військових конфліктів. У даному контексті буквальний переклад з англійської слова «critical» – «вкрай необхідний, дефіцитний». В ряді країн, у зв'язку з особливостями перекладу, використовують термін «ключові техноло-

гії». Мета методу критичних технологій – виявлення пріоритетів науково-технічного розвитку на середньострокову перспективу. Цей підхід застосовується не тільки на рівні країни в цілому, але й окремих галузей економіки, регіонів та територій. Результатом стають, як правило, переліки технологій або напрямів досліджень і розробок, які вимагають першочергової уваги. Для кожної критичної технології готується «паспорт», де стисло описуються її склад та можливі строки практичної реалізації, а також пропонуються заходи щодо її підтримки з боку органів влади. Ідентифікація критичних технологій базується на системі опитувань, інтерв'ю і модерованих обговорень в рамках тематичних груп експертів (до 200 чол.), що володіють найвищою кваліфікацією у відповідних галузях. Іноді, при визначенні критичних технологій, застосовується «еталонний аналіз» (benchmarking), тобто порівняння з іншими країнами або регіонами, що дозволяє не тільки визначити рівень розвитку технології в країні, регіоні або галузі, але й співвіднести його з рівнем світових лідерів, виявити ступінь відставання і розробити стратегію з прискорення технологічного розвитку в секторах з високим інноваційним потенціалом. В основу, зазвичай, ставиться підвищення конкурентоспроможності економіки і вирішення найважливіших соціальних проблем.

Метод розробки сценаріїв ефективний як додаток до досліджень, виконаних з використанням інших методів. Найбільш розповсюджена практика створення сценаріїв за принципом «зверху вниз», яка базується на аналізі майбутніх можливостей і альтернативних траєкторій розвитку їх досягнення. У контексті проведення Форсайта це є спосіб подання можливого розвитку майбутнього у вигляді драматичного сценарію.

Сценарії можуть включати в себе діахронічний елемент, тобто включати опис факторів, що вплинули на розвиток даної ситуації в минулому. Також вони можуть бути синхронічними: у цьому випадку майбутній хід розвитку

подій пов'язується тільки з описом ситуації, яка є на даний момент. У цьому випадку, маючи як початковий матеріал схематичне зображення майбутньої ситуації, відновлюється вихідна ситуація і ретроспективно будуються шляхи її розвитку.

Експертні панелі. Даний метод вважається базовим і використовується практично у всіх Форсайт-проектах. Групам експертів з 12-20 осіб пропонується протягом декількох місяців обміркувати можливі варіанти майбутнього по заданій тематиці, використовуючи новітні аналітичні та інформаційні матеріали і розробки. Основними перевагами цього методу є присутність експертів під час усього процесу роботи, взаємодія між представниками різних наукових дисциплін та сфер діяльності. Метод може доповнювати інші підходи, що застосовуються в технології Форсайта. Більше того, в деяких випадках створення панелей необхідно для вироблення початкової інформації та інтерпретації отриманих результатів.

У реалізації Форсайтів часто застосовуються множинні сценарії, які відрізняються від просто сценування тим, що в них паралельно представлені різні можливості розвитку даної ситуації - від найбільш негативних до найбільш позитивних. Однією з причин, чому множинні сценарії користуються такою популярністю, є те, що в цьому випадку експерти мають можливість наочно показати, наскільки різною може бути розвиток однієї і тієї ж початкової ситуації. Також розробка сценаріїв використовується для структурування існуючої ситуації та представлення її у вигляді моделі.

Варто підкреслити, що в процесі систематизації науково обґрунтованих методів дослідження суспільних процесів відбувається і розвиток технології Форсайта. Вона постійно поповнюється новими, в першу чергу тими, що пов'язані з розвитком інформаційно-комунікативних технологій. Як приклад - проведення опитувань експертів методом Дельфі з використанням мережі Інтернет.

Список наведених вище методів Фор-

сайта не є вичерпним. Використовуються і такі, як математичне моделювання, колективна генерація ідей («мозкова атака»), регресійний аналіз, прогнозна екстраполяція та багато інших.

Вибір методів для проведення Форсайту залежить від сфери застосування, поля та горизонту Форсайта.

Область застосування є однією з найважливіших складових організації Форсайта. Така область повинна бути монітична, тобто подібною до опорного плану в симплекс-методі пошуку оптимального рішення. Інакше кажучи, не можна формувати Форсайт з будь-якого приводу. Необхідно знайти головні моменти в розвитку досліджуваного об'єкта, які є рецесивних елементів здатні перетворитися на домінантні. Наприклад, можна міркувати про необмежену кількість показників, на які хотілося, щоб економіка регіону могла вийти в майбутньому, а потрібно виділити ключові моменти (3 - 4), які поліпшать ситуацію кардинальним чином. Саме для останніх слід застосувати інструментарій Форсайта. Передбачення за цими напрямками дасть можливість побачити шляхи якісного зростання за іншими показниками.

Поле Форсайта окреслює учасників проекту і складається з декількох кіл. До першого кола входять ініціатори і пропагандисти, тобто люди та організації, безпосередньо зацікавлені в реалізації Форсайта. Друге коло учасників формується з громадян і організацій, які розуміють, що прийдешні зміни їх зачеплять і як виробників, і як споживачів, і як політичних діячів, і як дослідників. Інакше кажучи, це коло саме учасників Форсайта. Третє коло об'єднує тих, кого перетворення зачіпають побічно, і вони не завжди усвідомлюють можливість майбутніх змін у їх звичайному існуванні, але тим чи іншим способом візьмуть участь у заходах Форсайта.

Горизонт Форсайта – це проміжок часу, на який орієнтується фіксація результатів передбачення або активного прогнозу. Він визначається індивідуально, залежно від обраного типу Форсайта або від ракурсу об'єкта, який маємо побачити в майбутньому. Виділяються дві

більш-менш стандартні часові межі горизонту Форсайта :

- 20-30 років для повторюваних процесів з тривалим циклом обороту;
- 2-5 років для повторюваних процесів з незначним циклом обороту .

Таким чином, горизонт Форсайта можна визначити, як максимальну кількість років, на які передбачається формування активного передбачення. При розгляді часового горизонту Форсайта слід розмежовувати два процеси, для яких визначаються часові горизонти. Перший процес передбачає встановлення оптимального часового горизонту і аналіз перспектив науково-технічного прогресу. Суть іншого процесу полягає в реалізації процедури формування пріоритетних напрямів розвитку об'єкта Форсайта і їх документальне закріплення у вигляді дорожньої карти.

«Дорожні карти» є результатом Форсайту. Вони являють собою офіційний документ, де відображені можливі шляхи розвитку суспільного об'єкта в майбутньому. На їх підставі формуються стратегії розвитку та визначаються довгострокові пріоритети. Фактично, дорожні карти припускають вже задане майбутнє з детальним описом основних етапів і практично можливих механізмів (шляхів) його досягнення. Таким чином вони є одним з ключових інструментів для цілеспрямованої діяльності stakeholders (зацікавлених осіб) які представляють владу, бізнес, громадянське суспільство. У цій якості дорожні карти виконують декілька функцій:

1. Дозволяють сформувати єдиний і узгоджений простір орієнтації в майбутньому країни (галузі, регіону, міста тощо).

2. Служать основою для вироблення стратегій і цілей розвитку.

3. Стає базою для прийняття важливих рішень у проблемних і конфліктних ситуаціях.

4. Дозволяють координувати політичну та громадську діяльність і відповідно спонукають до певних дій різних гравців політичного, економічного і громадського простору.

Технологічно дорожні карти призначені також для розробки візуального представлення середньострокової стратегії розвитку. Це такий метод, при якому передбачається, що знаємо, куди хочемо прийти або чого ми хочемо досягти, і наше завдання полягає в тому, щоб відповісти на питання - яким чином оптимально це зробити? Часовий горизонт дорожніх карт становить від двох до п'яти років, а сама дорожня карта подається у вигляді візуалізованої схеми-маршруту, яка безпосередньо приводить до заздалегідь встановленої сукупності цілей через вирішення проміжних завдань.

Така карта являє собою, як правило, багат шарову схему, де кожен шар містить однорідні елементи (цілі, завдання). Основний акцент при цьому робиться на погодження часових координат подій і дій, що надає даному інструменту динамічний характер і дозволяє відстежувати весь хід реалізації процесу. При цьому при побудові дорожніх карт результати повинні бути представлені в максимально зрозумілій формі, доступній для найширшого кола зацікавлених осіб, і служити основою для прийняття поточних рішень у відповідних сферах. Таким чином, головне значення дорожньої карти полягає у виборі та поданні можливих напрямків розвитку об'єкта Форсайта, визначення системи необхід-

них заходів, побудові траєкторії досягнення поставлених завдань та відображення альтернативних варіантів.

Висновки. Можна говорити про те, що Форсайт як сучасна технологія проектування й програмування майбутнього має необхідні методи та інструменти для створення стратегій і проектів соціально-економічного розвитку як регіонів та громад, так і всієї України. В його основі лежить поєднання зусиль та ресурсів stakeholders - трьох секторів суспільства - влади, бізнесу та громадянського суспільства. Використання технологій Форсайта може відкрити нові можливості державного управління до досягнення в українському суспільстві політичного консенсусу щодо подальших напрямків розвитку країни.

Між тим Форсайт просувається у науковому середовищі повільними темпами, а в практичній площині кількість Форсайт-проектів в Україні зовсім незначна і помітного впливу не має. Така ситуація стає додатковим фактором консервування стагнації в усіх сферах суспільства та заважає реальному стратегічному плануванню розвитку регіонів та громад. І все ж таки є підстави сподіватись, що Форсайт зможе бути затребуваним структурами влади, бізнесу та громадянського суспільства. Сподіваємось - оскільки майбутнє настане неодмінно і уникнути його неможливо.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Бойко А.С. Разработка инновационных стратегий развития региона. //Економічні інновації. Випуск 43: Українське Причорномор'я в національних і міжнародних координатах розвитку: регіональний вимір. Збірник наукових праць. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. – 359 с.
2. Бойкова М.В., Салазкин М.Г. Форсайт в Германии // Форсайт. 2008. №1.
3. Ємельяненко Л.М. Форсайт-методологія стратегічного управління інноваційним розвитком суспільства [Електронний ресурс] / Л.М. Ємельяненко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2008. – № 10 (128). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSU/2008_10_2/emeljanenko.pdf. (03.04.2011).
4. Кваша Т. К. Вибір пріоритетних напрямків науково-технологічного розвитку з використанням форсайту / Т. К. Кваша // Проблеми розвитку інформаційного суспільства: матеріали II міжнародного форуму. – К.: УкрІНТЕІ, 2010. – Ч. II. – С. 78-82.]
5. Людський капітал України-2025. Підсумки форсайту [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://wikicitynomica.org/future/lyudskiy-kapital-ukraini-2025-pidsumki-forsaytu.html>
6. Малова Т.И. Перспективы реализации национальной программы форсайт (foresight) в Украине / Т.И. Малова // Вісник Донецького національного університету. Серія «Економіка і право». – 2008. – № 2. – С.167–171.
7. Семенова Н.Н. Форсайт в условиях глобализации / Н.Н. Семенова // Информационное общество / Институт развития информационного общества. – 2008. – № 3–4. – С. 112–125.
8. Третьяк В.П. Форсайт в вопросах и ответах. М., 2011.
9. Федулова Л.І. Новітні підходи до формування стратегії розвитку регіонів: методологія «Форсайт» /

- Л.І. Федулова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/zbirnik_RE_4_139.pdf. (03.04.2011). Назва з екрана.
10. Федулова Л. І. Форсайт: сучасна методологія технологічного прогнозування / Л. І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 3. – С. 106–120
11. Форсайт в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.uinte.kiev.ua/foresight/ua/ua_foresight.php.
12. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти (версія для обговорення) / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Київ : НТУУ «КПІ», 2015. – 36 с.
13. Форсайт в государственном и муниципальном управлении [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bshe.ru/ours_programs/forsite_gov_management.
14. Cuosa, T. Practicing strategic foresight in government. The cases of Finland, Singapore and European Union / Tuomo Cuosa. – Singapore: S.Rajaratnam Studies, 2011. – 116 p.
15. Gokhberg, L. Indicators for Science, Technology and Innovation on the Crossroad to Foresight in: Science, Technology and Innovation Policy for the Future — Potentials and Limits of Foresight Studies / Ed. by D. Meissner, L. Gokhberg, A. Sokolov. Heidelberg/ New York/ Dordrecht/ London: Springer, 2013. P. 257–288.
16. Habegger, B. Strategic foresight in public policy: reviewing the experiences of the UK, Singapore and the Netherlands / Beat Habegger // Futures. – 2010. – № 42. – P. 49–58.]
17. Kettering Charlz Franklin [Electronic resource] <http://www.verses.ru/translate/160.html>
18. Miles, I., Popper, R. (Eds.). The Handbook of Technology Foresight. Cheltenham: Edward Elgar, 2008
19. Popper, R., Keenan, M., Miles, I., Butter, M., Sainz, G. (2007) Global Mapping Report 2007, European Foresight Monitoring Network report to the EC www.efmn.eu
20. Saritas, O. (2006) Systems Thinking for Foresight, Unpublished Ph.D. Thesis, PREST, University of Manchester
21. Wells H.G. Wanted — Professors of Foresight! Aired by the BBC on 19 November, 1932 [Electronic resource] http://foresightinternational.com.au/wp-content/uploads/2015/09/Wells_Wanted_Profs_of_Fsight_1932.pdf

REFERENCES:

1. Boyko, A.S., 2011. Razrabotka ynnovacyonnykh strategyy' razvytyya regyona [The development of innovative strategies for regional development]. Ekonomichni innovaciyi. Vypusk 43: Ukrayinske Prychornomor'ya v nacionalnyx i mizhnarodnyx koordynatax rozvytku: regionalnyj vymir. Zbirnyk naukovykh prac. Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekologichnyx doslidzhen NAN Ukrayiny, Odesa (in Ukrainian).
2. Boi'kova, M.V., Salazkin, M.G., 2008. Forsai't v Germanii [Foresight in Germany]. Forsai't 1 (in Russian).
3. Yemelyanenko, L.M., 2008. Forsayt-metodologiya strategichnogo upravlinnya innovaciynym rozvytkom suspilstva [Forsyth methodology, strategic management of innovative development of society]. Visnyk Sx-idnoukrainskogo nacionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dalya 10 (128). Access: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VISUNU/2008_10_2/emeljanenko.pdf. (03.04.2011). (in Ukrainian).
4. Kvasha, T. K., 2010. Vybir priorityetnyx napryamkiv naukovo-texnologichnogo rozvytku z vykorystannyam forsajtu [The choice of priorities of scientific and technological development using Forsyth]. Problemy rozvytku informacijnogo suspilstva: materialy II mizhnarodnogo forumu. UkrINTEI II, 78–82. Kyiv (in Ukrainian).
5. Lyudskij kapital Ukrayiny-2025. Pidsumky forsajtu [Human Capital Ukraine-2025. Results Forsyth]. Access: <http://wikicitynomica.org/future/lyudskiy-kapital-ukraini-2025-pidsumki-forsaytu.html> (in Ukrainian).
6. Malova, T.I., 2008. Perspektivy realizacii nacional'noi programmy forsai't (foresight) v Ukraine [Prospects for the implementation of the national program Foresight (foresight) in Ukraine]. Visnik Donec'kogo nacional'nogo universitetu. Seriya «Ekonomika i pravo» 2, 167–171 (in Russian).
7. Semenova, N.N., 2008. Forsai't v usloviyah globalizacii [Foresight in the context of globalization]. Informacionnoe obshchestvo. Institut razvitiya informacionnogo obshchestva 3–4, 112–125 (in Russian).
8. Tret'yak, V.P., 2011. Forsai't v voprosah i otvetah [Forsyth questions and answers]. Moscow (in Russian).
9. Fedulova, L.I., 2011. Novitni pidxody do formuvannya strategii rozvytku regioniv: metodologiya «Forsayt» [New approaches to strategy development regions: Methodology «Foresight»]. Access: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/zbirnik_RE_4_139.pdf (in Ukrainian).
10. Fedulova, L. I., 2008. Forsajt: suchasna metodologiya texnologichnogo prognozuvannya [Forsyth: modern technological forecasting methodology]. Ekonomika i prognozuvannya 3, 106–120 (in Ukrainian).
11. Forsajt v Ukrayini [Forsyth in Ukraine]. Access: http://www.uinte.kiev.ua/foresight/ua/ua_foresight.php. (in Ukrainian).
12. Forsayt ekonomiky Ukrainy: serednostrokovyy' (2015–2020 roky) i dovgestrokovyy (2020–2030 roky) chasovi goryzonty (versiya dlya obgovorenniya) [Forsyth Ukraine's economy: term (2015-2020 years) and

- long term (2020-2030 years) time horizons (version for discussion)]. Mizhnarodna rada z nauky (ICSU); Nacionalnyy texnichnyy universytet Ukrainy «Kyivskyy' politexnichnyy' instytut»; Instytut prykladnogo systemnogo analizu NAN Ukrainy i MON Ukrainy; Svitovyy' centr danyx z geoinformatyky ta stalogo rozvytku. 2015. NTUU «KPI», Kyiv (in Ukrainian).
13. Forsajt v gosudarstvennom i municipal'nom upravlenii [Foresight in the state and municipal administration]. Access: http://www.bshe.ru/ours_programs/forsite_gov_management. (in Russian).
14. Cuosa, T., 2011. Practicing strategic foresight in government. The cases of Finland, Singapore and European Union. S.Rajaratnam Studies, Singapore.
15. Gokhberg, L., 2013. Indicators for Science, Technology and Innovation on the Crossroad to Foresight in: Science, Technology and Innovation Policy for the Future — Potentials and Limits of Foresight Studies / Ed. by D. Meissner, L. Gokhberg, A. Sokolov. Heidelberg/ New York/ Dordrecht/ London: Springer, 257–288.
16. Habegger, B., 2010. Strategic foresight in public policy: reviewing the experiences of the UK, Singapore and the Netherlands. Futures 42, 49-58.
17. Kettering Charlz Franklin. Access: <http://www.verses.ru/translate/160.html>
18. Miles, I., Popper, R. (Eds.), 2008. The Handbook of Technology Foresight. Edward Elgar, Cheltenham.
19. Popper, R., Keenan, M., Miles, I., Butter, M., Sainz, G., 2007. Global Mapping Report 2007, European Foresight Monitoring Network report to the EC www.efmn.eu
20. Saritas, O., 2006. Systems Thinking for Foresight, Unpublished Ph.D. Thesis, PREST, University of Manchester
21. Wells, H.G., 1932. Wanted — Professors of Foresight! Aired by the BBC on 19 November, 1932. Access: http://foresightinternational.com.au/wp-content/uploads/2015/09/Wells_Wanted_Profs_of_Fsight_1932.pdf

Квітка Сергій Андрійович – кандидат філософських наук, доцент
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України
Адреса: 49044, Дніпро, вул. Гоголя, 29
e-mail: skvitka@i.ua

Kvitka Serhii A. – PhD in philosophical sciences, associate professor
Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National academy of public administration, office of the President of Ukraine
Address: 29, Gogol str., Dnipro, 49044, Ukraine

Квитка Сергей Андреевич – кандидат философских наук, доцент
Днепропетровский региональный институт государственного управления
Национальной академии государственного управления при Президенте Украины
Адрес: 49044, Днепр, ул. Гоголя, 29